

The Project Gutenberg eBook of Kuun tarinoita, by Julius Krohn

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Kuun tarinoita

Author: Julius Krohn

Release date: April 6, 2013 [EBook #42470]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK KUUN TARINOITA ***

Produced by Tapio Riikonen

KUUN TARINOITA

Kertoeli

Julius Krohn

Viipurissa, Clouberg ja Kumpp. 1889.

SSK:n kirjapainossa.

JOHDATUS.

Yhtenä iltana sattui käteeni Tanskan sulosuisen tarinoitsijan, Andersen'in, kirja "*Billedbog uden billeder*". Mä ihastuin jo ensisivuihin, ja mitä edemmä pääsin, sitä enemmän se minua miellytti. Jo oli myöhää, kun kirjan sain loppuhun. — Mutta en vielä maata pannut; kauan istuin vielä ikkunan edessä, muistossa uudestaan ihaellen noita utuisia, puolihämäräisiä piirroksia, jotka häämöttävät kuin ihana seutu kuutamossa, puoleksi valaistuna, puoleksi pimeyden peitossa. Mitä ei selitä silmä, sitä mieli kuvaelee, kenties paljon kauniimmaksi, viehättävämmäksi kuin todella onkaan.

Näin istuessani juohtui minulle mieleen, että kummahan se on, kun ei meillä kuu kelienkään ole ruvennut tarinoimaan näkemiänsä. — Kumottaahan meillä sama kuu kuin Tanskassakin! — lieneekö näillä poloisilla Pohjanmailla pakkanen häneltä suun hyytänyt kiinni? Vai onkos kuu siitä äissään, kun

kesän kaunehimpana ollessa ei auringon valolta pääse ensinkään näkyviin. — Vai pitäneekö hänkin Suomen kieliraukkua niin halpana, ett'ei sillä huoli huuliaan pilata? —

Näissä miettein kohotin silmäni taivaalle, johon kuu paraillaan oli noussut. En tiedä, lieneekö ollut mielihairaus vai totta, — — vaan minusta oli ikäänkuin olisi kuu nyykäyttänyt päätään minulle ja samassa vieno ääni kuiskahtanut korviini: "Nuorukainen! Kerkeät olette aina, te ihmiset, muita moittimaan, kun itse olette syypäät. En ole mä pakkasesta mykkä, enkä kateudesta ääneti. Ja ihan olet väärässä kun minun luulet kieltänne halveksivan. Tiedä, että minä maan kiertelijä, joka kaikki maat ja manteret olen nähnyt ja kaikkein kansojen murteita kuullut, tuskin tunnen yhtään sen vertaista rikkaudessa ja suloisuudessa. Josko sen onkin kauan täytynyt korvissa kuhustella kaukana mahtavien saleista ja oppineiden kammareista, niin muista että kultakin aikoja venyy maan mustassa povessa ennenkuin ilmi saatetaan ihmisten ihanteheksi. — Teissä itsessänne vaan on syy, jos ei se vielä väkikoskena kohise ja lempilauluna helise! — Teissä on syy, jos ei maailma vielä tiedä, mitä Suomenniemellä on ihanaa, on suloista ja jaloa. Teillä on korvat ja ette kuule, teillä on silmät ja ette näe, teillä on ääni ja ette laula!"

Näin lausui kuu innossaan ja peittäysi sitten pilven taa. Mutta seuraavana iltana, kun näki hartaan haluni hänen tarinoitansa kuulemaan, se leppyi. Se on siitä päivin usein käynyt minulle juttelemassa, mitä retkillänsä on nähnyt, milloin äsköisiä tapauksia, milloin muistelmia muinaisista, jo kauan unhoitetuista ajoista. Mitä kuu kertoo, sen panen paperille. Kuun omia sanoja en kerkiäkään tarkalleen panna; kyhäänpä miten paraiten muistan ja osaan. Mutta jos ei lukija tällä tavoin saakaan näitä kertomuksia niin viehättävässä muodossa kuin ne kuun omasta suusta kuuluvat, niin se kuitenkin on lohdutuksenani, että "kun ei muut lihavat laula, minä laulan, laiha lapsi". Tulkoon toinen tarkempi korva ja suloisempi kieli! Kyllä kuulla on tarinoita, kun vaan olis kuultelijoita.

Ensimmäinen ilta.

Sovittuaan minun kanssani alkoi kuu tarinoida: Mennä yönä luikertelin äärettömän valtameren ylitse; aalloilla keikkui, yleten aleten, suuri laiva. Se pöyhkeili valkeissa purjeissaan ja iloisesti liehui lippu maston huipussa. Kansi oli täynnä ihmisiä: vanhoja, nuoria, miehiä, naisia; kaikkein silmistä loisti iloa ja toivoa. — Erillään muista seisoivat nuorukainen ja neitonen käsi kädessä; nuorukainen painoi palavan suukkosen armahansa huulille ja lausui: "huomenna olemme Amerikassa! Siellä saamme rauhassa elää; siellä ei meitä tunne kukaan. Minä olen köyhän miehen poika, sinä mahtavan kreivin tytär; vaan siellä me vaan olemme mies ja vaimo. Jumala on siunaava kättemme työtä!" — Toisessa paikassa istui vaimo, polvillaan pieni lapsi; kaksi suurempaa seiso vieressä. Vähän matkaa siitä istui hopeatukka vanhus; hänen edessään verevä mies. Mies virkkoi: "Huomenna olemme Amerikassa; huomenna olemme perillä! Siellä on työllä palkkansa; siellä saattaa köyhäkin elää, kun vaan on ahkera. Voi niitä onnen päiviä!" Vaimo nosti vetiset silmänsä luottamuksella häneen, joka niin puhui; lapset karskuttivat kovaa leipäkannikkataan, toisillensa kuiskuttaen: "huomenna saamme vehnystä". Ja ukko pani kätensä ristiin sanoen: "Amen, suokoon meille Jumala siellä parempaa onnea!"

Aivan kokkapuun nenähän oli kiivennyt yksi nuorukainen ja katseli sieltä länteen päin, eiköhän jo rupeaisi näkymään mannerta. — "Huomenna olemme Amerikassa!" huusi hän riemuiten. "Terve, tuhannen terve, sä vapauden kultainen koti! Toista on siellä elää kuin vanhassa, elähtäneessä Euroopassa; siellä saa kenenkään estämättä käyttää voimiaan ihmisveljien hyväksi! Siellä ei sanota kapinoitsijaksi, ken yrittää väärä lakeja kumota; siellä ei ole hallitsijata, joka kansan vapautta pelkäisi kuin omaa surmaansa. Terve, sä toivoni maa!" — Pimeässä nurkassa seiso synkeän näköinen mies; hän huokasi syvään ja ojensi itsensä suoraksi: "Huomenna olemme Amerikassa! Siellä ei tunne kukaan minua eikä rikostani. Kotimaassa pääsin vankeudesta vapaaksi, vaan kaikki minua kammoivat; eihän kukaan tahtonut palvelukseensa murhaajaa! — — Ja kuitenkin olen niin syvään katunut mitä vimmassa tein! — Siellä saan ruveta uuteen parempaan elämään. Jumala on antanut anteeksi rikokseni; ihmiset sitä siellä eivät tunne!"

Niin kuulin toivon ja riemun sanoja joka paikasta. Yö kun tuli puoleen, alkoi väki kannelta vähetä; toinen toisensa perään meni kannen alle makuusijalleen. Kohta oli kansi tyhjä; ainoasti peränpitäjä ja muut yövartiat olivat enää valveella. — Kaikkea tätä katsellessa en ollut älynnytkään mustaa pilvää, joka alkoi nousta itäiseltä taivaan rannalta; se kasvoi kasvamistansa kunne viimein peitti koko taivaan ja esti minunkin näkemästä. Hirmuisesti rajusi myrsky niin kuin niissä seuduin tavallisesti tekee; salamoita leimahteli yhtenä ja ukkonen jyräeli kuin olis taivas ollut puhkeamassa. Sitä kesti kaiken yötä; ei ilma asettunut eikä taivas seljinnyt jälleen ennen kuin aamua vastaan, koska jo olin alas menemäisilläni. Minä heti katsahdin merelle: taannoista laivaa ei näkynyt enää! Se jo on tainnut kerjätä satamaan, arvelin mä, ja loin silmäni rannalle. Siellä, missä Amerikka ylpeästi kohottaa kivrintaansa valtameren hyrskyä vastaan, näin jotain mustaa aalloilla keinuvan; mä katsahdin tarkkaan — se oli laivan hylky; mastot poikki, kansi tyhjä, runko yhä syvemmälle aaltoihin vajoamassa; ei kaukana siitä ui

parsi, parressa vaate, — se oli laivani lippu!

Huomeis-aamu oli tullut, jota odottivat, toivottelivat; he olivat päässeet toivonsa perille: — he olivat siellä, missä ei ole eroa, ei köyhyyttä, ei väkivaltaa, ei katuvalle armottomuutta.

Toinen ilta.

Kuu nousi tavalliseen aikaansa, tervehytti minua ja jutteli sitten:

Kerran tulin yksinäisellä matkallani perimmäiseen Pohjaan, siihen maahan, jonka paljas nimi jo hirvittää — Siperiaan. Mä näin Obi-virran viertelevän mutaisia vesiään ja rientävän Jäämeren kylmään povehen, jossa häntä odotteli kuolema. Rannalla seisoj yksinäinen Samojedilaiskota eli jurtta, puoleksi maahan uponneena. Koko seutu oli kolkko ja kuollut. Surkeille puuttomille soille ja kanervikoille oli lumi levittänyt valkoisen peitteensä, ja leikitteli, pyrytteli Pohjan tuulessa. Elävää ei näkynyt, ei kuulunut; yksin vaan nälkäisen suden ulvonta yhdistyi pohjoistuulen valitusvirsiin. — Tässä oli kuoleman ja yön valta. Aurinko oli jo aikoja sitten paennut paremmille maille. Pimeä olis ollut alinomaa, jos en minä olisi välistä käynyt kumoittamassa ja revontulet toisinansa välähtelleet monivärisiä säteinään.

Mä katsahdin kotaan, josta valkeata välkkyi: lampun himeässä valossa istui, pää käden nojassa, pöydän ääressä nuori kalvakka mies. Kasvonsa olivat laihat, otsahan oli liika työ ja vaiva piirtänyt syviä kurttuja. Silmissä paloi taudin tuli ja siuhoten kulki henki vaikeasti hänen kipeässä rinnassaan. Hän kohotti päätään ja tarttui taas kynään. Mä vaan vilaukselta näin hänen silmänsä, vaan kuitenkin johtui heti mieleeni, että hänet ennenkin joskus olin nähnyt. — Mutta se oli kaukana tästä, se oli Suomen pääkaupungissa, Helsingissä. Matalasta katon-alaisesta kammarista silloin loisti kirkas valo, ja riemu kaikui ulos kadulle. Minä tirkistämään sisälle. Kammari oli täynnä iloisia nuorukaisia; loistavin silmin ja hehkuvin poskin he puhuivat armahasta kotimaasta, toivoistaan ja riennoistansa. Kättä kätehen lyöden vahvaksi liitoksi he lupasivat kukin tavallaan uhrata elämänsä Suomen edistymiselle, kukoistamiselle, eikä vaivoja, ei kuolemaakaan pelätä, kun vaan olis Suomen onneksi, Suomen kunniaksi. Sen tehtyään he lähtivät, mutta kammarissa asuja seisoj vielä kauan ikkunan vieressä; hänen huuliltaan kuului rukous: "Anna, Jumala, voimaa täyttämään mitä olemme luvanneet!"

Minä silloin näin lupauksen, — nyt se oli täytetty. Se rakkauden kipinä, jonka silloin olin nähnyt syttyvän, oli kasvanut sammumattomaksi tuleksi; se hänet oli vienyt kauas kotomaasta ventovierasten majoille; se hänet oli tuonut tähän vihattuun, kammottuun maahan Suomen kunniaa enentämään. — Ulkona oli kylmä talvi ja pimeä yö; hänen sydämessään suloinen suvi ja valoisa päivä! — Sinä jo arvannet ken se oli! — Ympäri maailman maine kannattaa, kotimaa lukee parasten poikainsa joukkoon nimen — Castrén.

Kolmas ilta.

Tänä iltana, sanoi kuu, en ole mitään erinomaista nähnyt; mutta muistooni johtui yksi yö, jota en milloinkaan tule unhoittamaan. Se oli vuonna 1415. Mä kuljin Kostmitz'in ijäti muistettavan kaupungin ylitse. — Yö oli lopussaan, vaan päivän koite ei vielä ollut ajanut pimeyttä pakoon. Bodenjärven rannalla näin vanhan tornin; sen seinässä vanhoja ikkunareikiä, rautaristikko edessä. Yhdestä niistä pujahutin säteeni tiedustelemaan mitä sisällä oli. Pienessä kammiossa makasi mies huonolla olkivuoteella. Päällänsä oli hänellä munkkipuku; näkönsä oli kalvakka; vaivat ja rasitukset oli posken vaalentaneet; mutta hänen unensa oli rauhallinen niinkuin sen, jonka omatunto ei viasta tiedä.

Oven saranat ulvahtivat; makaaja heräsi. Sisään astui kolme miestä: kaksi rautapaidassa, keihäs kädessä, kolmas mustassa munkkikaapussa, mutta päässä punainen kardinali-hattu. — Kardinali lausui vangille: "Pyhä pappi-kokous on asiasi päättänyt; tuomios on langennut. Mutta pyhä kirkko on hellä äiti; se ei tahdo lastensa kadotusta; se vielä viimeisen kerran tarjoo sinulle armoa, jos väärästä uskostas luovut!"

Hiljaisella, vaan lujalla äänellä vastasi vanki: "Minä uskostani en taida luopua, sillä se on tosi!" — Vihan leimaus välähti toisen silmistä, vaan ei hän virkkanut muuta kuin: "katso!" ja viittasi sormellaan ulos ikkunasta. Vanki katsoi ulos. — Torilla oli näin aikaiseksi tavaton liike. Väkeä siinä vilskui; mitkä kantoivat keskitorille halkoja, mitkä ne latoivat rökkiöön; kaikki olivat niin ahkerana, niin innoissaan. Ja syrjempänä näkyi vielä paljon muuta joutilasta väkeä; ne puhelivat, haastelivat keskenänsä utteraan ja viittaelivat milloin rÖykkiölle, milloin tornille päin. — "Tiedätkö mitä tuo merkitsee?" kysyi kardinali ja katsoi vankia tuikeasti silmiin. Vaan ei siinä näkynyt pelkoa! Puna kohosi poskiin, joista kauan oli paossa ollut; silmissä paloi taivaallinen tuli ja vanki huusi: "Hanhen[9] te poltatte, mutta katsokaa,

tuossa jo leutävi, rientävi joutsen, ja sitä ette saa kynsiinne raadeltavaksi! Väkevä siipensä sujahtaa, ja komeat linnanne, kirkkonne rojahtavat raunioiksi!"

Heidän näitä puhuessaan oli päivä valjennut valkenemistaan. Taivaan itäinen ranta rusoi ja hehkui, kuin olisi ollut veressä ja tulella. Yht'äkkiä välähti kultainen säde, sitten toinen; aamuruskon veristä ja tulesta kohosi päivä kirkkaudessaan ja yön viimeiset hämärät pakenivat sen tieltä. — Muuta en sillä kertaa nähnyt, sillä matkani oli loppunut.

Neljäs ilta.

Epäilemättä, virkkoi kuu taas eräänä iltana, olet lukenut Cooperin tarinoita Amerikan uudistalolaisista. Sinä olet mielessäs seurannut heitä kaikkiin elämänsä vaiheisiin; milloin peltoa korpeen raivatessa heidän väsyneet kätensä vaipuivat, olet heitä surkutellut; sinä olet vavissut, milloin Indianin hirveä sotakarjunta heidät unesta herätti; heidän tuskansa ja huolensa ovat silmihisi vieretelleet katkeroita kyneleitä; heidän ilonsa, heidän riemunsa ovat sykäyttäneet sinunkin sydäntäsi. — Mutta tiedätkös että omassa kotimaassas, ehkä omassa pitäjässäsikin, eletään samanlaatuista elämää ja nähdään yhtä suuria vaivoja, koetaan yhtä kovia tuskia, kuin noissa Amerikan takasolissa? Vaan mistähän sen tietäisit; eihän siitä Cooper ole virkkanut sanaakaan!

Kuule nyt mitä minä olen nähnyt. Se oli kesällä 1857. Yö oli kirkas ja valoisa, niin ettei minun vaaleata valoani tarvittu; mutta omaksi huvikseni kuljin näkymätönnäkin yhtä hyvin tavallista matkaani. Mä satuin Karjalaan, Höytiäisen tienoille. Siihen aikaan ei ollut vielä tää Suomen kirkkain järvi ahtaana mutalampena lietereunojen sisällä. Peninkulmien avaralle ulottui vielä valtansa, ja pitkät, tasaiset lainehensa roiskuivat korkeita, metsäisiä rantoja vastaan. — Tänä yön hetkenä se kuitenkin ei ajatellut aaltoja, vaan lepäsi äärettömänä, sileänä peilinä. Välistä vaan kävi yön henki piirtelemässä hienoja väreitä hänen tyyneen pintahansa. Usein olin ennenkin käynyt tätä ihanata seutua ihailemassa, ja silloin olivat silmäni aina pysähtyneet eräälle korkealle vaaralle. Siihen ne kääntyivät nytkin. Ylt'ympäriällä, niin kauas kuin silmä kannatti, vaaroilla, laaksoissa, seisoi vielä männikkö, kuusikko alkuperäisessä synkässä jaloudessaan. Mutta tämä vaara oli erinäköinen. Paikoittain rehoitteli sen kupeilla nuorta koivikkoa paikoittain punerteli, sinerteli aho marjoineen, kukkineen; tässä näkyi äsken poltettu musta kaski ruskein reunoinensa; tuossa heristeli jo kellertäväisiä tähkiä kantojen välistä. Harvoja ne kyllä olivat ja huonoja, mutta salolaisen sydän olisi niitä nähdessä kuitenkin iloisesti sykähäntänyt; sillä tässä toki oli toivoa. Vaaran niskoilla seisoi mökki. Se oli niin huono ja pieni, että sinä, kaupungin komeihin kartanoihin tottunut, sitä tuskin olisit uskonutkaan ihmisen asunnoksi. Vuolemattomista hirsistä kyhätyt seinät tukien nojassa; katto hajallinen: turpeiden lomista pyrki ilmi pitkiä valkeita tuohikaistaleita, niinkuin kerjäläisen mekkorepaleesta paitaryysyt. Mutta mustennut savupiippu ja seinää vasten asetetut työkalut todistivat, että tässäkin elettiin ja vaivoja nähtiin. Kenties kävi ilokin toisinaan vieraana tässä ahtahassa asunnossa ja oli ylevimmilläkin tunteilla sijaa tämän matalan katoksen alla! Vaan päätä itse!

Minä jo olen kauan tuntenut tätä mökkiä. Silloin kun sen ensikerran näin, noin kymmenen vuotta takaperin, se oli vastarakettu. Hänessä asui mies ja vaimo. He olivat nuoria; verevässä ruumiissa ilmoittihe voimaa ja terveyttä. Mies oli kotitalossa nuorempana veljenä elellyt; mutta naitua läksi hän vaimonsa keralla salolle ja rupesi omaa tilaa raivaamaan. Ensi kesän he asuivat majassa; seuraavana tässä jo mökki kohosi, huononlainen kyllä — eihän sitä suuremmaksi ja tarkemmaksi kerjitty eikä kyetty saamaan — vaan oltiinhan siinä kuitenkin oman katon alla. Männikkö näkyi tätä outoa rakennusta kammoavan ja pakeni yhä loitommalle. Hänen sijaansa siirtyi kirjavaa nurmea ja viherjää orasta. Metsässä yhdistyi lehmäkelloin tiukunta lintujen lauluihin, ja mökissä karttui vuosi vuodelta pieniä ihmisvesoja emäpuiden ympärille.

Vaan nyt ei enään ollut niinkuin ennen. Mennä kesänä oli kontio kaatanut kaksi talon lehmää, siitä äissään kun kutsumatta kuljeskelivat hänen kankaitansa; viime talvena oli täytynyt myöä ainoa jäljelle jäänyt lehmä kaupunkiin, koska halla oli syksyllä viljan vienyt. Lehmän hinnasta saadut jauhot oli petäisellä sekoitettu, eikä sittenkään riittänyt aina. Minä kun nyt mökin ikkunasta katsoin sisään, näin siinä kalpeita kasvoja, laihtuneita ruumiita; mutta kuitenkin makasivat kaikki rauhallista unta, ja huolettomuutta, melkein ilollisuutta ilmoittihe heidän näössään. Johan alkoi vilja kellertää ja kohta päästiin uutiseen. Paitsi talonväkeä näin tuvassa kaksi vierasta lasta; he olivat orpolapsia. Isän ja äidin oli heiltä tauti tänä kesänä ryöstänyt. Lapset olivat nyt mieron armoilla.

Näitä katsellessani alkoi näköni himmetä. Mikä siihen oli syynä? — Suon myrkkyyhenki ei tänäkään yön hetkenä saanut unta. Hän nousi lietevuoteeltaan, kulki hiljaa hiipien maita myöten ja levitti koko seudulle valkean sumu-peitteen. Hän sen kääri joka kukkaseen, joka tähkään, niin huolellisesti kuin hellä äiti sairasta sydänkäpyänsä peittelee. Vaan tämä peite ei lämmittänyt, ei varjellut; se jäädytti, se kuoletti.

Aamulla varhain heräsi mökissä mies. Hän meni ulos viljaansa ihaelemaan. — Kalpeat kasvonsa vaalenivat vieläkin kalpeammaksi; päänsä painui rinnalle; mielenliikutus näkyi häntä tukahuttavan, mutta viimein sydämen syvimmästä pohjasta pääsi julma huuto. Mitä silmänsä oli nähneet? — Koko pelto oli valkoisena, ja koittavan auringon säteissä kimaltelivat tähtkääpät niin iloisesti, kuin olisi niissä paha henki itse ollut irvistelemässä.

Huuto oli vaimonkin herättänyt; hän tuli ulos ... kauan aikaa ei kuulunut muuta kuin raskaita huokauksia, ja katkeroita kyyneleitä virtaeli pitkin poskia. Mutta sitten miehen näkö kirkastui; hän pani kätensä ristiin ja sanoi vakavalla äänellä: "Herra on antanut, Herra on ottanut, ylistetty olkoon nimensä ijankaikkisesti!" "Amen!" sanoi vaimo kyyneleensä pyyhkien. Ja vakaalla, rauhallisella mielellä menivät he takaisin tupaan. Siinä olivat lapset jo hereillä. "Isä, meillä on nälkä!" huusivat he vanhemmille vastaan. Tuska väänti hetkeksi isän suuta; mutta hän hillitsi itsensä. Vakaasti otti hän kaapista viimeisen leivän ja leikkasi jokaiselle lapselle palasen. Kerjäläiset seisoivat syrjäpäin, vaan katselivat tätä halullisilla silmillä. Mies epäili hetken, vaan sitten leikkasi leivästä vielä kaksi palasta ja antoi ne heille. Sen tehtyään kääntyi hän vaimoonsa ja virkkoi: "Huomenna täytyy meidän lähteä muualta työtä etsimään; tässä ei ole pysymistämme enää!"

Viides ilta.[10]

Siitä jo on kauan aikaa, jutteli kuu, mutta vieläkin hirvittää minua sitä muistellessa. Kristikunta silloin luki 1589:n vuoden siitä kun rakkauden opin saarnaaja syntyi tähän maailmaan. Mä katselin Vienanmeren rantoja, siellä, missä se on kaivanut Kannanlahden syvälle Suomen maan povehen. Rannalla näkyi ja näkyy nytkin kylä, jolla on nimenä Kannanlahti. — Kesä oli kauneimmillaan; sydämyölläkin paistoi ja lämmitteli päivä. — Pietarin juhlaa oltiin viettämässä. Tasaisella tantereella kylän edustalla olivat asukkaat kaikki koolla. Nuoret pitivät iloista kisaa. Neidot tanhuta tepastelivat ringissä; pojat koettelivat voimiaan. Voi miekkoista sitä, ken voittajaksi pääsi! Hurraa huusivat hänelle kumppalit, ja neitoksetkin kisansa kesken heittäen, lähettivät pulskalle pojalle suloisimpia silmänluontejaan. Vanhat, hongikon suojassa istuen, katselivat tätä menoa ja muistelivat muinaisia päiviänsä, jolloin jalka juosta jaksoi, polvi norja notkutella. — Vihdoin uupuivat nuoretkin voimat ja lähdettiin levolle.

Kun ei tanterella enää näkynyt ketään, nousi hongan juuren alta mies, joka siinä oli piilossa ollut. Hän oli sotapuvussa ja aseissa. Hän naurahi julmasti itsekseen ja vihelti metsään. Silloin näytti kuin olisi metsä eläväksi tullut; honkien latvoista ja juurista ilmestyi miehiä, julmannäköisiä kuin edellinenkin, miekka vyöllä, keihäs kädessä. Hiljaa hiipien he lähenivät kylää; kohta leimahti joka kulmassa huoneita ilmituleen ja hirveä sotakarjunta herätti asukkaat. Palavista huoneista karkasi puoli-alastomia ihmisiä pelosta hurjana; vaan minne pakenivat? Takana oli tuli, edessä vihollinen, joka ei säästännyt, ei armahtanut; miekkansa tappoi, raateli, kunne kädet väsyivät. Uusi aurinko ei vielä kerjinnyt nousemaan, kun somien asuntojen sijassa näkyi vaan tuhkaa ja kyteviä kekäleitä, kekäleiden seassa kärvennettyjä, raadeltuja ruumiita. Rantaa myöten souteli venheitä täynnä verisiä sotilaita, täynnä itkeviä vankeja, täynnä ryöstettyä saalista. — Ja kuka se vihollinen oli, joka niin armottomasti oli menetellyt? Kuule, ja hirmu on jäykistytävä jäsenesi! — — Mä kuulin voitto- ja riemuhuudot — ne oli Suomen kieltä; mä kuulin kuolevien viime huokauksen, mä kuulin vankien parkunaa — se oli Suomea! Voi hirveätä ja onnettomuutta! Veljet veljiä raatelee! Eri-usko ja erivaltaajat ovat heidät niin vierastuttaneet, ett'eivät tunne toisiansa. — Kuinka taitaa ihminen eroittaa, minkä Jumala on yhteen luonut!

Kuudes ilta.

Mä äsken kuljin Viipurin ylitse, sanoi kerran kuu, ja silloin johtui muistooni, mitä nyt sinulle tahdon kertoella. Se oli Syyskuulla, illalla myöhään, mutta ilma oli vielä niin kesäinen ja lämmin, että olis luullut etelämpänä, Saksassa, olevansa.

Eikä ollut muutenkaan Viipurin kaupunki tavallisessa asussaan. Kadut, pitkä silta ja Torkelin vanha torni olivat valaistuna. Joka paikassa vilskui tunkien ja rähisten ihmisjoukkoja. Veden pinta oli ihan peitetty laivoilla ja veneillä, joiden mastoissa liehui lukemattomia kirjavia lukuja; maalta ja mereltä kaikui riemuhuutoja, naurua ja iloista puhetta; maalla ja merellä kumpuveli loppumaton viinan lähde ja pamahutteli sampanja korkkejansa ilmahen.

Viipuri sinä iltana ei ollut entisellään; se oli juhlapuvussaan; se oli helppo nähdä. Min' en kaupunkia olisi tuntenutkaan Viipuriksi ensinkään, jos ei Torkelin torni olis seista törröttänyt entisellä asemallaan. Vaan sekin oli valaistuna: ikkunoista ja ampumareijistä liehuivat ja paistoivat kynttilät niin kirkkahasti,

että näytti kuin olisi torni sadoin silmin katsellut tuota outoa menoa kaupungissa. — Semmoista ei ollut torni nähnyt pitkään aikaan. Näin oli muinoin ollut, koska Viipuri Karjalan ruhtinaana hallitsi. Siihen aikaan näkyi usein suuria ihmisjoukkoja koossa sen ympärillä. Pieliseltä ja Saimaalta, Vuokselta ja Laatokalta riensi tänne Karjalan uljaita uroita. Miekat välkkyi, keihäät haristi, rautapaidat kiilsi ja päälliköt kallehissa vaatteissa kävelivät joukosta joukkoon miehiä tappeluun kehoittamassa.

Se aika oli jo ammuin kadonnut; sota oli kaatanut Karjalan urohot, itse ruhtinas vangiksi viety. Siitä päivin oli Torkelin torni ikävissään ja suruissaan seisonut. —

Taas oli aika nyt muuttunut; taas oli Viipuri tullut Karjalan ruhtinahaksi; taas kulki Pieliseltä sekä Saimaalta, Vuokselta sekä Laatokalta uroita sen luoksi; ei enää rautapaidoissa, sota mielessä, vaan rauhan askareissa, maansa lahjoja ulkolaisen tuomisiin vaihtamaan. Nyt juuri vietettiin Viipurin kruunausjuhlaa, Saimaan kaivannon avausjuhlaa.

Ja Torkelin torni oli pitkällisestä unestaan herännyt; se näki entisen ajan palauneen: ilo loisti yhä kirikkaammin, — yht'äkkiä se leimahti ulos, — torni oli ilmitulessa! Korkealle ilmahan kohosi leimu, avaralle sinkoeli kipunoita, ilmoittaen maille, maailmoille, että Viipuria taas kruunattiin Karjalan ruhtinahaksi!

Seitsemäs ilta.[11]

Mä tulen Vienan vienoilta vesiltä, sanoi kuu. Siinä, missä Tundran tytär Pinega lankeaa Vienanvirran sylihin, näin rantatörmällä hautakummun. Maantie kulkee kummun sivuitse. Sitä katsellessani, tulla siihen karahutti uhkea troika. Aisahevonon tepasteli ylpeästi, pää pystyssä, ja syytähän sen olikin ylpeillä, kun sen kannettavaksi oli uskottu korkea vommel, jossa iso kello kululle rämpätteli tahtia. Kadesilmin katselivat tätä kunniaa sivuhevoset; he laukkaelivät kaikin voiminsa ponnistaen, ja pyrkivät aisahevosesta edelle; vaan mikä auttoi, se yhä vaan pysyi rinnalla. He välistä haukahtelivat sitä kaulaan puremaan, vaan silloin partasuu kyytimies aina tempaili ohjokset tiukemmaksi ja siimansa huiskautteli katehia selkään. — Reen kuomussa istui herra; kumpua kun tultiin lähemmäksi, hän katsahti ulos ja kysyi mitä tuo olisi. — "Kah se on kurgan, herraseni", vastasi kyytimies. "Se on niitä Tshudihautoja. Näissä maissa, näet, muinoin asui rikas ja mahtava Tshudin kansa, jolla oli kultia, hopeita aitat täynnä, ja mammontia, sopulia karjana. Iso äiti Novgorod kun tänne alkoi levittää valtaansa ja pyhää uskoamme, he ylpeät pakanat eivät ruvenneetkaan niskojaan notkistamaan vieraan vallan alle, vaan vetäysivät aarteineen päivineen maan alle asumaan. Siinä elävät vielä nytkin. — Jos isäseni, päivällä tämmöistä kurgania kaivelisit, et löytäisi mitään; mutta tulepas tänne yöllä, varsinkin Juhannus-aattona, niin palaa kummun päässä sininen liekki, ja jos raosta uskallat tirkistellä sisään, niin he ovat siinä pöydän ääressä pikaria kallistamassa. — Näin vanhat ainakin haastavat; minä en sitä ole nähnyt eikä kukaan nykyisestä miespolvesta! Yrittihän kerran Pietarilainen yöllä mennä heiltä aarteita anastamaan; vaan mitenkäs hänen kävi? Hän löydettiin aamulla tundralta nurinniskoin. Se on ihan tosi, ukko-vainaa sen meille lapsille aina jutteli!"

Ja ikään kuin peläten että puheensa olisi saattanut herättää jotakuta näistä Tshudi-haahmoista, kyytimies risti silmiään ja sivalsi troikkaansa siimalla. Hevoset karahtivat neliseen, ja nuolena katosi reki metsään.

Mutta kyytimiehen tarina oli minussa muistoja herättänyt. Ammoisten aikain haahmoja alkoi häämötellä silmäini edessä. Olinhan tässä ennen käynyt, käynyt silloin koska Tshudi vielä oli tämän maan ainoana haltijana. — Eräänä yönä näin rannassa ison veneen, joka köydellä oli kiinnitetty honkaan. Tavaroita siinä mahtoi olla paljon ja kalleita, sillä vene oli melkein laitoja myöten vedessä, ja teljoilla näkyi joutsia, miekkoja varalla, jos vihollinen tulisi ryöstämään. Veneessä makasi muutamia miehiä, toisia rannalla. He olivat kaupparetkeltä tulevia Tshudeja, jotka tässä pitivät viimeistä yölepoa; huomenna piti heidän olla kotona, huomenna piti heidän Jumalan temppelissä kiitosuhria teurastaa. Kaikki uinaelivat sikeätä unta; ei vartijatkaan enää olleet valvehilla; he olivat päivän soudusta väsyksissä, ja mikä hätä nyt enää voi tulla, kun jo melkein kotirannassa oltiin! — Muu väki makasi taivaan kannen alla, mutta nuorella päälliköllä oli suojana lämmin, puna-kirjoilla koristettu huopatelta, itäisen ruhtinaan lahja. Siinä hän lepäsi; suunsa myhäeli niin autuaallisesti. Mitä hän unessa näki? Hän näki naapurin ihanata tyttärtä, joka hänen sydämeensä oli semmoisen tulen sytyttänyt, ett'ei sitä olis saattanut sammuttaa Jäämeren jäät eikä Pohjoistuulen viluinen viima. — Hänen kotinsa oli köyhä; hän ei jaksanut suorittaa isän vaatimaa naimishintaa. Sentähden oli

Vierryt maille vierahille,
Kulkenunna kaukaisille
Hopeiden helisevien,
Kullan kiiltävän hakohon.

Nyt hän oli paluumatkallaan itämaista, vene täynnä kultaa, täynnä kallista tavaraa. Unessa hän jo armahansa näki — se hänelle kavahti kaulaan — se huusi hänen nimeään — hän heräsi. — — Ei häntä armaan käsi likistänyt, ei armaan ääni kutsunut — se oli vanhan uskollisen palvelijan kova käsi, äreä ääni, joka hänet unesta herätti. "Ylös isäntä! Turjalainen on päällämme!" — Nuori päällikkö kavahti jaloilleen ja töytäisi teltasta ulos. Siellä jo riehui taistelu tuimimmillaan. — Vartiat kun nukkuivat, oli Turjan vikingejä kenenkään älyämättä karannut päälle. — Ensisäikähdyksestä toinnuttua Bjarmit tekivät kuitenkin lujaa vastarintaa. Vikingein etupäässä tappeli nuori uros, rautaverkko ryntäillään, kiiltävä kypäri päässä. Mihin tapparansa iski, siihen kaatui mies kuin honka ukkosen nuolesta. — Häntä vastaan riensi Bjarmein päällikkö; kohta he seisoivat vastakkain. Bjarmin miekka välähti ilmassa, — mutta rauta-verkkohon kilahti kappaleiksi. — "Ei auta Bjarmin taika hyvää terästä vastaan!" huusi vikingi. Tapparansa viuhahti ja halkaisi Bjarmin pään kaulaa myöten. Tässä on hänen hautakumpunsa. Monta yötä näin sitten siinä itkevän neidon. Vaan hänen kyynel-lähtehensä on jo kauan kuivana ollut! — Koko Bjarmin kansa on jo ammoin rauennut, kadonnut! Se elää vaan valloittajainsa muistossa, tarinoissa!

Kahdeksas ilta.

Kuu jutteli: Helsingin kaupungissa on mereen ulos pistävä niemi, nimeltä Katajanokka. Talot siinä ovat huonoja rähjiä vaan ja asukkaat köyhää työväkeä. Yöllä ei siihen jokainen uskaltaisikaan mennä, sillä kummia hoetaan olostä ja elämästä siellä. Minunpa pisti mieleen tuota kerran käydä katsomassa. — Oli kirkas talvi-ilta. Tarkastellessani kaikkia keksin pikkuisen puoli-hajonneen mökin ikkunasta valoa. Ikkunalasihin oli pakkaneen kuvannut monenmuotoisia eriskummaisista kukkia, vaan oli sija kuitenkin läpi-tirkistelläkseni mitä sisällä tapahtui. — Jos oli huone ulkonäöltään huono, niin eipä ollut sisuskaan parempi! Seinät noessa, lattia likainen, nurkassa pieni kirstu, kolmijalkaisella tuolilla vaaterepaleita, ja matalalla vuotehella makasi tyttö, joka ei suinkaan vielä tainnut vanha olla, mutta taudista ja kurjuudesta oli niin laiha ja rypistynyt, että oli sääli nähdä. — Vuoteen vieressä seiso i pappi; minä hänet tunsin: hän on perin oppinut mies ja saarnataidoltaan kuulu. — Hän näytti kuolevaiselle kuinka tämä synnillään oli ikuisen kadotuksen ansainnut ja kuinka katumalla vieläkin voisi päästä armoon. Hän puhui, ja koreina kukkaisina kumpueli lausehet hänen huuliltaan, mutta mielensä oli kaukana — hän olis suonut jo pääsevänsä tästä synnin ja kurjuuden pesästä kotiin, missä nuori rouvansa häntä ikävöitsi tulevaksi. Sairas kuulteli puhetta, mutta levottomasti vilkkuivat silmät sinne tänne, ja jääkukkaset ikkunassa kimaltelivat valossani niin eriskummallisesti, kasvaen hirveän suuriksi! — Työnsä tehtyään pappi läksi pois, ja kohta sen jälkeen astui sisään vanha, nähtävästi köyhä akka. Tullessaan hän lempeästi tervehti sairasta. Sitten istausi hän vuoteen viereen, juuri siihen, missä pappikin oli seisonut, ja alkoi puhua sairaalle. Hän puhui samaa kuin pappi, vaikk'ei niin koreilla lauseilla, — mistäs köyhä, oppimaton akka net olis saanut, — puhui sydämensä tunnosta, vakaasti ja lempeästi katsoen sairaan silmiin. Ja tämä kuulteli hartaasti; kyyneleitä herui silmistä, mutta muotonsa kirkastui yhä rauhallisemmaksi...

Ikkunalla oli avattu kirja. — Mä katsahdin ja luin: Jos ihmisten ja enkelein kielillä puhuisin eikä olisi minulla rakkautta, niin olisin kuin helisevä vaski ja kilisevä kulkuinen! —

Ja jos prohveteerata taitaisin ja tietäisin kaikki salaisuudet ja minulla olisi kaikki usko, niin että vuoret siirtäisin, vaan ei olisi minulla rakkautta, niin en mitään olisi!

Yhdeksäs ilta.[12]

Oli joulukuu. Muutaman päivän perästä piti minun mennä omaisten seurassa joulua viettämään. Mä istuin kirja kädessä. — Mä sen viskasin pöydälle ja otin toisen, vaan ei sekään ollut minulle mieleen. — Ajatukseni ei pysyneet luonani; ne riensivät edelle kotihin, armaasen kotihin. —

Mä herkesin lukemasta ja katsahdin vanhaan ystäväni kuuhun, arvellen eikö hän rupeaisi tarinoilla lievittämään ikäväni. Kuu heti arvasikin mitä minulla oli mielessä, ja alkoi tarinoida:

Mä tulen Pohjanmeren sopukasta, siitä, missä mutainen Elbe-virta tulee meren kirkkaita, viherjäisiä aaltoja sokaisemaan. — Tuuli oli kauan maalle päin ollut, vaan äsken kääntynyt luoteiseksi, ja kymmenittäin rienteli nyt laivoja Elben suuhun päin. — Minä rupesin yhtä katselemaan. Mastot olivat huipulle asti valkeissa vaattehissa; kokka hyrskien halkaisi aaltoja, ja pitkä vako vaahtoeli laivan jäljessä. — Puoli väkeä oli kannella vahdissa. Nojassa kokkapuuta vastaan seiso i nuori merimies. Haljetaksehen täytyi ja kohoeli rintansa toivosta; silmänsä paloivat ja katselivat vilkahtamatta eteen päin. Siinä häämöitteli jo taivaan äärellä matala rannikko. Se kohoeli, se läheni; mutta nuorukaisesta näkyi laivan joutuista juoksu olevan etanan matelemista. Hänen ajatuksensa olivat lentäneet, kiitäneet

edelle; ne jo olivat ennättäneet siihen matalaan hiekkaluotoon, jossa hän oli syntynyt, kasvanut. Hän mielessään jo näki hietikossa heiluvaa rantakauraa; hän näki lampaat pienenoisella nurmikedolla; hän näki potaattimaan, jonka kukkaisia hän lasna oli maailman kaunehimpina pitänyt. Tuossa oli hänen isänsä mökki, seinät särkynein laivain jäännöksistä kyhätyt; tässä musta, tuossa punainen lauta; oven päällä paistoi kullattu onnen jumalatar entinen, kokkakuva, jota hän lasna oli ihmetellyt kuinka se taisi seisoa ympyriäisellä pallollaan. Tuossa oli ranta, jossa hän oli keräellyt kirjavia hauroja ja näkinkenkiä. Tuossa vene, jossa isän kanssa usein oli mäkeä laskenut lainehia myöten. —

Mä tunsin nuorukaisen kodin. Noin kaksi kuukautta takaperin, syyspäivätasauksen aikana, olin siellä käynyt. Kauhea myrsky raivosi silloin; Jäämerestä asti samosi tuulen tuima henki, sutena ulvoen. Hurjana pakenivat sen edessä taivaan mustat lampahat, peloissaan milloin hajoten, milloin pakkautuen suuriin laumoihin. Niiden lomista pääsivät säteeni tirkistelemään mitä alaalla tapahtui. — Koko meren väki oli noussut sotaan. Pitkissä riveissä ryntäelivät aallot rantaa vastaan; ensimmäiset murtuivat ja vaipuivat; mutta toisia yhä tuli jäljestä; kaatuneitten hartioille nousten ne ryntäsivät edelle. — Jo olivat voittamassa; — jo koputtelivat mökin oveen; jo täräyttelivät ikkunain luukkuja. — Luukun raosta katsoin sisään. Pöydän ääressä istui vanhanlainen, vakaan-näköinen mies, lasisilmät nenällä, ja luki ääneen kokolehti-raamatusta. Pöydän toisella puolella istui vaimo, lapsi sylissään, toinen vieressä. — Entisiä suurempi laine kohahti seinää vastaan ja täräytti koko mökin. — Vaimon kasvot vaalenivat ja lapset säikähdyksissään vavisten peittivät kasvonsa äidin syliin. Mies herkesi lukemasta ja lausui: "Älkää, armaani, pelätkö! Me olemme Jumalan kädessä! Hänen tahdottaan ei taida hiuskarvakaan päästämme karista. — Ja sitten", lisäsi hän hymyellen, "olemme ennenkin tämmöisiä öitä nähneet, ja aina on myrsky viihtynyt ja aallot asettuneet jälleen".

Mä jatkoin matkaani. Kolme päivää rajuttuaan, myrsky viihtyi, niinkuin vanhus oli vakuuttanut. Mä tulinkin katsomaan miten luodolla jaksettiin. — — — Poika raukka! Kun kotiasi tulet hakemaan, niin näet meren lainehtivan sen sijassa! Monta aaltoa kumpuna kohoaa, vaan mikä niistä on vanhempais, sisareis hautakumpu? —

Kymmenes ilta.

Oli Toukokuun alku. Talvi jo oli muuttanut pois majoiltamme, mutta meri, manner oli vielä romua, roskaa täynnä, niinkuin muuttajilta aina jääpi.

Uusi asukas, kevät, oli vasta tullut eikä vielä ollut kerjinyt huoneitansa siivoamaan. Pölyisinä hämähäkin verkkoina roikkui vielä harmaita pilviä laessa; särkyneitä jääsirpaleita ajeli aalloilla; nurmipermanto oli vielä lakaisematta; ei ollut vielä kulo peitetty kirjavalla kukkasmatolla; lehdettömät puut näyttivät kuin ikkunan pielet, joista kartiinit on pois otettu. Kevät ei huonettaan vielä oikein saanut lämmittäneeksikään; ilma oli semmoinen, josta Virolainen sanoo: suven silmät, talven hampaat.

Illalla tuli kuu taas puheilleni. Ohoh, sanoi hän, myöhäiset tässä ollaan. Toista on tuossa ikuisen kevähän kodissa. Ihana, sanomattoman ihana on Italia! Mitäs on tää vaalea hursti, joka teillä kesällä laeksi on levitetty, Italian tummansinisen taivahan verralla. Tässä ei tähtiä näy ollenkaan ja minäkin töin tuskin pääsen näkyviin. Toista on siellä. — Kuu oli nähtävästi pahalla tuulellaan; se oli tainnut matkalla vilustua. Se vaikeni ja oli äkäisen näköinen. Mutta kohta se taas selkeni ja virkkoi: Niin, niin; kyllä on Etelä ihana; mutta miksi kääntyy maneetin silmä aina Pohjoseen päin; miksi

— syksylinnun lähtevän
On sävel niin surullinen?
Keväillä mielimaillehen
Se rientää riemuiten!

Vaan mitäs mä tyhjiä rupatan; parempi olis jotain ruveta tarinoimaan.
Ja koska Italiaa mainitsin, juttelen sinulle siitä.

Mä kerran luikertelin Nizzan yli. Teillä oli vielä tuima talvi, siellä oli suloinen suvi. —

Meren maininki kohoeli hiljalleen niinkuin makaajan rinta. Ilma oli lämmin ja täynnä tuoksua. Sitruuna- ja pomeransipuut olivat valkeilla kukkakinoksilla peitetyt; tuossa taivaan äärellä näkyivät korkeat Alpit, jotka ovat tämän paratiisin vartiat Pohjan pahoja peikkoja vastaan. Ja meren, mantereen ylitse kaarrutteli Etelän taivas, jonka pimeässä pohjassa tähdet välkkyivät niinkuin kultakirjat kuningattaren morsiuspeitossa. —

Meren aalloissa keinui pienuinen vene; kaksi soutajaa sitä välistä kiidätteli kulkemaan; kultaisena kuohui silloin laine kokassa ja airoista tippueli kultapisaroita; välistä soutajat levähtivät ja vene luikerteli hiljaa itseksensä. Perässä istui neito: se nähtävästi oli Italian ihana tytär. Mustana kuin yö

liehuivat pitkät suortuvansa tuulessa ja silmät tuikkivat kuin tähtien tulet. Hänen vieressään istui nuorukainen. Keltakähärät, sinisilmät ja punaiset ruusut valkeilla poskilla ilmoittivat Pohjan poikaa. He istuivat käsityksin, ja huulet kuiskaeli suloisia sanoja. He katsahivat ylös taivaasen. Joutsenjoukko lensi heidän ylitsensä. Siivet suhahteli, heillä oli niin kiire; riemuhuuto kajahti; he olivat matkalla Pohjoseen. — Nuorukaisen sydän sykähti, silmäin kirkkaus sokaistui, hän vaikenä ja istui synkkänä.

"Mikäs sinun taas on, armas Antonio; jokos pilvi taas on peittänyt Pohjantähteni loisteen? Mitäs sinä suret, kun koko luonto autuaana riemuitsee?" — Nuorukainen viittasi joutsenia ja virkkoi: "Katso noita; he rientävät Pohjaan, ja minäkin olen Pohjan lapsi". "Pohja, Pohja", huokasi neito. "Mikä lumous Pohjassa on? Tässä on paratiisi, siellä yön ja pakkasen valta: tässä olet terveyden jällehen saanut, siellä sinut kohtaisi kuolema. Tässä on sinulla lempi ja siellä..." Nuorukainen huusi: "Siellä on syntymämaa!"

Yhdestoista ilta.

Kuu haastoi: Mä mielelläni käyn lasten makuukammareita katselemaan. He lepäävät niin rauhallisesti, he hymyelevät unissaan niin autuaallisesti kuin lampi salon suojassa, jota ei tuuli koskaan pääse vellottamaan.

Kuule mitä kerran näin: ikkunan edessä oli kartiinit, mutta niillä ei ollut kylläksi leveyttä; niiden välille jäi pieni rako ja siitä tirkistelin sisään. — Lyhyisessä sängyssään istui paitasillaan pieni poika. Silmänsä loisti, suu hymyili, posket hehkui. Hän oli niin autuaan näköinen. Kädessä oli hänellä hopeamarkka, ja sitä hän käänteli, katseli. — Se oli ensimmäinen raha, jonka omalla työllä oli ansainnut. Ryytimaassa oli rikkaruohoa. Isä oli sanonut: "Ilmari, kitkepäs tämä kukkaslava hyvin puhtaaksi, niin annan sulle markan!" — Ja pikku Ilmari oli heti ryhtynyt työhön, koko iltapuolen oli hän lavan vieressä kykkinyt ja rikkaruohoa nyhdellyt, kitkellyt. Työnsä tehtyään oli hän isältä saanut markan, uuden uutukaisen hopeamarkan. Se kiilteli, kimalteli niin kirkkaasti, ett'ei sitä Ilmari kyllikseen saanut ihaalleeksi. Ei hän siitä maata pannessakaan hennonut luopua; yhä vielä hän istui sängyssä, markka kädessä. Mitä jos äiti olis nähnyt että Ilmari vielä oli valveilla? Uni jo vihdoinkin alkoi painaa silmäluomia, näkö himmeni, pää hiljaa vaipui tyynylle, — Ilmari nukkui. Vaan markastaan hän ei luopunut sittenkään; sitä hän piti puristeli sormissaan, ikään kuin peläten että häneltä aarteensa ryöstettäisiin. — Hän makasi lieheellä suin. Mitä hän unissaan näki? Hän luultavasti ajatteli, mitä hänen piti mahdottomalla rikkaudellansa tehdä. Huulensa liikkivat, hän sanoi: "He, Edvard raukka, osta sillä leipää itsellesi" Hän ojensi kätensä: hopeamarkka kilahti sormista lattialle.

Voi lapsen tyytyväistä ja turmeleamatonta mieltä! Kenties tulee Ilmari kerran rikkahaksi, kenties mahdottoman rikkaaksi. Vaan nostanevatko hänessä tuhannet koskaan enää niin viatonta iloa, kuin tämä yksi hopeamarkka? — Ilmari kenties tulee anteliaaksi ihmis-ystäväksi; hän kenties on tuhansia uhraava ihmisveljiensä hyödyksi. Mutta saaneeko hän milloinkaan enää sitä autuutta maistaa, kuin koska ainoan roponsa päätti antaa köyhälle? —

Kahdestoista ilta.

Ma tulen kosken rannalta, sanoi kuu synkeänä syysiltana: ilma oli hirveä. Tuuli viuhaeli surkeasti ja ajeli mustia pilvirepaleita taivasta myöten. Kesän viimeiset lehdet karisivat kellastuneena puista ja lentelivät rauhatonna. Milloin vettä hetkeksi herkesi satamasta, tuli lumiräntää. Paisunut koski möyryeli kauheasti ja nieli vyöryviä, mutaisia laineita kitaansa. — Kosken rannalla seiso nuorukainen.

Mä olin hänet tässä paikassa jo ennenkin kerran nähnyt. Silloin ei rajunnut myrsky; silloin oli tyyni suvi-yö. Hänen vieressään seiso silloin neito. Nuorukainen lausui: "Hurjaksi minua ihmiset sanovat ja hurja minä olenkin! Kun tuo koski kalliota vastaan kuohuu myös mieleni; koskeksi olen luotu, en taida tyynenä lampena levätä! — Mutta katso, tuossa kosken pyörteessä on ihana saari. Joka paikasta näissä seuduin on ihmisen armoton käsi koivikot hävittänyt ja kaatanut kaskeksi. Tuo saari vaan rehoittaa pyhänä, koskematonna. Kosken vihainen virta sitä varjelee. — Ole sä saareni, mä koskena ympärilläsi kuohun, käteni sinua halaavat, ja ei mikään voi rauhaas häiritä!"

He olivat viimeisen illan yhdessä; eron hetki joutui. Nuorukaisen oli maailmalle lähteminen. Koskina hän kuohui maille kaukaisille; hän vieri yhä kauemmaksi. Hän kävi ihanoita rantoja, hän kierteli suloisia saaria — ja mielestänsä haihtui se saari, jota oli luvannut varjella. —

Monta vuotta oli kulunut. Nuorukainen oli sattumalta tullut entisille tienoille. Hänen mieleensä johtuivat entiset ajat. Hän tiedusteli entistä kultaansa. — Jo oli rakas riutunut, lintu kuollut liikaan huoleen! —

Nyt seisoj nuorukainen yksinänsä kosken rannalla. Tuuli repieli, hajoitteli hänen tukkaansa; kylmää lunta satoi paljaalle rinnalle; hän ei siitä huolinut, ei tietänyt; — hän vaan seisoj ja katseli koskeen. — Mitä hän myrskystä huoli — hänen sydäntänsä vihlailli, repieli omantunnon myrsky; hän ei lumista, ei jäistä tiennyt — hänen sydämässään oli kylmempi jää; hän ei yön pimeyttä huomannut — hänen sydämässään oli epätoivon synkeä yö; hän ei älynnyt karisevia lehtiä — hänen sydämässään lenteli miettehet yhtä rauhatonna. Hän vaan katseli koskeen. — Lainehet kohoelivat kuin pehmeät polstarit, kuohu lenteli valkoisina höyheninä. — Nuorukaisen silmät loisti: "Kas tuossa ma saan lepoa, rauhaa!" Hän katosi kosken kuohuvaan kitaan.

Kolmastoista ilta.

Paljon, virkkoi kuu, olen kuullut kehuttavan ruusuin kauneutta, ja varsinkin sanotaan niiden kaunehimpana olevan, koska kasteen pisara heissä kiiltelee kuin timantti morsiamen otsassa. Näitä kuullessa on useinkin mieleni tehnyt sitä näkemään; vaan juuri silloin, kun päivän koittaessa kaste kukkihin laskeutuu, täytyy minun aina pois lähteä piilemään.

Kerran olen kuitenkin nähnyt koko kedon täynnä ihanimpia ruusuja ja yhdessä niistä kastepisaran, kalliimman ja kirkaamman kuin ne, joista te ihmiset keuhutte.

Oli vielä talvi, mä kuljin lakean kankahan yli. Päivällä oli siinä ollut vilkasta elämää; nyt se oli autiona; — päivällä oli kuulunut tykkien pauhina, voittohuutoja ja kaatuneiden valitus; nyt oli kaikki ääneti. Se oli Siikajoen tanner. Palavalla innolla oli tässä Suomen joukko tapellut kotimaan puolesta. Se rakkauden liekki oli talven nietoksetkin saattanut kukkimaan; — mihin vaan silmänsä loi, paistoi valkoiselta lumelta punaisia veriruusuja. — Tätä katsellessani läheni neitonen tappelustannerta; hän asteli kuolleiden seassa; hän katseli, etsiskeli jotain — ja viimein lankesi polvilleen nuoren kaatuneen sotilaan viereen. Sen kupehesta oli punaisia ruusuja valunut lumelle. — Neito häntä katseli ja hänen silmistään herui kyynelpisara; se tipahti veri-ruusulle lumella. — Kah se oli kallehin kaste kaunehimmassa ruusussa.

Neljästoista ilta.

Silmäni kohosivat taivaasen vanhaa ystävääni katselemaan. Hän jo oli noussut, vaan ei kumottanut kirkkahasti. Taivas oli täynnä pilvenmöyhiä, jotka kyllä ei häntä tainneet kokonaan peittää, vaan kuitenkin himmensivät hänen valonsa. Minusta näytti kuin olis kuu niistä pyrkinyt selvälle; se yritteli, se ponnisteli. Se yritteli minulle iloisesti hymyellä, se yritti lempeästi puhua, vaan pilviä aina tuli väliin ja hymynsä vääntyi surkeaksi irvistelyksi, puheensa katkaantui huokaukseksi. Viimein tuli suuri, paksu pilvi ja peitti kuun kokonaan.

Ystävä parka, arvelin siihen, samaten kuin sinun käypi myös monen ihmisraukan. Se hartaasti haluaisi olla kaikille veljilleen lempeä; mutta kun synkät pilvet hänen sydäntänsä pimittää, niin vääntyy hänenkin hymynsä ja katkaantuu hänenkin puheensa. — Eheä sydän on sileä, sit' on hyvä kätellä; mutta särkynehen sydämen sirpaleilla on terävät reunat, pistäväiset kärjet, — ken voipi estää ett'ei ne joskus sen kättä leikkaa, joka siihen koskee!

Viidestoista ilta.

Kuu jutteli: Sen harjun niskoilla, joka Taunus nimisenä, Reinvirran rannoilta lähtien seurustelee Mainvirran pohjaisvartta, näkyy puolihajonneita muureja, huoneitten raunioita, hautakiviä latinaisin kirjoituksineen j.n.e. Jos kysyt mitä se on ollut, niin kuuluu vastaus: se on Romalaisleiri. Ikään kuin hautakivi säilyttää nurmen alla nukkuvan miehen muistoa, niin nämät jäännöksetkin johtavat mieleen sen ajan, jolloin Roman maailmanvalta ulottui tähän saakka.

Minä hyvinkin muistan kuinka tässä oli Augustus keisarin aikoina. Silloin kävi Romalaisvallan raja Taunusharjua pitkin, ja tämä leiri oli rakettu esteeksi Germanian metsäläisten ryöstöretkille. Kaksi legionaa oli tässä majassa. Vahvat vallit sulkiivat sisällensä avaran neliskulman, joka kartanoineen, katuineen näytti pieneltä kaupungilta. Sotaväen majat olivat savesta, mutta päälliköt asuivat komeissa kivikartanoissa.

Isoimmasta ja komeimmasta kuului riemullista hälinää. Ma katsahdin sisään. Siihen astuttua ei olis suinkaan luullut olevansa metsäläisten maassa aivan silloisen "maailman" rajoilla. Siinä huikaisi silmiä romalaisen sivistyksen koko komeus ja koreus: marmoripielet laen kannattimena, mosaikkia seinissä ja

permannossa, ihanoita veistokuvia joka nurkassa. Pöytä oli täynnä herkkuja kaikilta maailman ääriltä ja Falernon viini vaahtoeli taiteella valetuissa amforissa; penkit pöydän ympärillä olivat peitetyt kalleilla purppurakankailla. Kullakin penkillä loikui, pää vasemman käden nojassa, kolme miestä. Korvia miellytti suloinen soitto ja silmiä ihastutti ihanain impien hempeä tanssi.

Ylipäälliköllä oli pidot äsken päätetyn onnellisen sotaretken vuoksi.

— Hän nyt kohosi penkiltään, täytätti maljansa uudestaan ja lausui:

— "Kasvakoon ja kukoistakoon Roma ijästä ikään! Hallitkoon armollinen Augustomme onnella alamaisiansa, joita on enemmän kuin hiekkaa rannoilla ja kuin lainehia meressä. Valtansa on jo nytkin ääretön: tuskin alenee aurinko sen länsi-rajoille, niin jo jälleen alkaa nousta itä-ääreltä. Herkuleen pielihin saakka, missä maailman rajana Okeanos virtaa, — Indusvirtaan, josta uljaan Aleksanterinkin täytyi kääntyä jäljilleen, — Aetioian tulikuumiin hietiköihin saakka — on pian koko maailma Roman käskyjä kuulemassa. Ainoasti tää kurja Germanian korpi eroittaa meidät Pohjan äärimmäisistä peristä, joissa hyytyvän meren aallot verkalleen loiskivat Thulen jäisiä kallioita vastaan. Mutta kerran on Roma paisuva koko maailman valtiaaksi! Pian on tämä korpikin kukistettu jalkojemme juureen! Pian saavat sen kesyttömät metsäläisetkin maistaa, kuinka Romalaisen ruoska orjan selkähäilyä hyväelee! Nuot kurjat, jotka eivät miesvoimalla yksinään kykene maataansa varjelemaan, vaan vievät naiseikin tappeluun! — Olettekos", lisäsi hän kumppaniensa puoleen kääntyen, "olettekos, veljet, nähneet sitä hurjaa naisleijonaa, mikä muiden joukossa on joutunut vangiksi? Se pitää haettaa tänne, että saisimme vertaella Pohjan karhuttaren kontastelemista näiden gazellisäärysten Idän keijukaisten tepasteluun".

Samassa taputti hän käsiään orjalle merkiksi ja käski hänen noutaa se vangittu neito. — Pian talutettiin sisään jalon- vaan huimannäköinen neito: hiukset valuivat hajallaan olkapäille, vaatteet riippuivat repaleina rinnoilta, kädet olivat selän taa sidottuna; silmiä vaivutti enimmiten häpy maahan, mutta välistä ne kohosivat salamana välkähytellen ympäri seuraa. Siinä leimauksessa paloi epätoivoa, paloi vihaa ja kesytöntä huimautta.

"No, hempukkani, Brunhilda, Gunilda tai mikä nimesi lieneekin", sanoi ylipäällikkö, "etkös minun ja näiden korkeasukuisten herrain ihastukseksi tahtoisi meille näyttää kuinka karhuttarenne polvia notkuttelevat?"

Vanki ei ymmärtänyt puoliakaan sanoja, vaan suun irvistys kyllä ilmoitti hänelle, että se oli häväistystä. Koko ruumiinsa sävähti ja entisiä huimempi silmän isku säihkyi ripsien alta. Arvaamattomalla voimain jännityksellä katkaisi hän siteensä ja seisoj vapaana, Furian elävänä kuvana, säikähtyneiden, miekkojansa tapailevien Romalaisten edessä. Mutta hän ei karannut kenenkään päälle; hän vaan nosti kädet ja silmät taivaasen päin ja lausui haltioissaan:

"Silmäni sumun puhkaisevi, joka peittää tulevat ajat! Kah

"Tuho mahtavan tulevi,
Kurjan koittaa kostopäivä.

"Ma näen — — ma näen — — Roman muurit murtuu — — hurja vihollinen vyöryy sisään — komeat kartanot ovat ilmitulessa — aarteet ryöstetään, riistetään — miehet vaipuvat veriinsä — vaimot ja lapset viedään orjuuteen! Kadonnut on Roman komeus ja valtansa vyöryy kuni nietos vuorelta vyöryy laaksoon sulamaan! — Ja Germania riemuitsee vapaana, se loistaa Roman voittajana!"

Sen sanottua neito ikään kuin heräsi unen horroksista ja lausui: "Germanian vapaata tytärtä ei saa häväistä kuni halpaa orjaa. Kun ei muu auta, niin auttaa rauta!" Samassa tempasi hän, ennenkuin kenkään kerkesi estämään, tikarin lähimmän miehen vyöltä ja pisti sen syvälle rintaansa.

Hämmästyksissään seisoivat Romalaiset kaatuneen ympärillä. Riemu oli paennut sydämistä ja synkkä aavistus painoi mieltä. Germanian naiset olivat mainiot ennustaidoltaan. Mitä jos tämä olikin tulevan ajan salaisuudet ilmoittanut? Mitä jos Roman tuho hetki todellakin oli lähenemässä?

Kuudestoista iltä.

"Oletkos", sanoi kuu, "käynyt muutamassa noita ikivanhoja kaupunkeja Saksanmaalla. Uusi kaupunki levein katuineen ja komein kartanoineen loistaa sinulle, ensin sisään tullessas, joka haaralta vastaan; mutta menepäs kerta kaupungin sydänpaikkoihin, niin luulet itses muutetuksi muutamia vuosisatoja taemmaksi. Uusi kaupunki vaan ympäröipi ja peittää vanhan niinkuin puleeraus vanhoja huonekaluja. Kummastuksella katselet noita kapeita katuja, noita supeita solia monimutkaisin loukeroineen, noita kartanoita, joiden joka ylikerros aina kurkistelee vähän ulommaksi kadulle päin kuin alempana, niin että paikoittain melkein kaartuvat katoksi kadun yli, ja asujat milt'eivät aamusilla voi tervehtiä

naapuriansa käsiä yhteen lyömällä.

"Mutta on monessa näitä kaupunkeja eräs osa, jossa tämä vanhan-aikuinen luonne on vielä näkyvämpi, — se on Juutalaisten kortteeri. Siinä ovat kadut vielä kapeammat, solat vielä supeammat, ylikerrokset ovat kurottuneet niin likelle toisiansa, että melkein kokonaan estävät päivän paistamista. Näillä likaisilla kaduilla tuskin pääset liikkumaan, niin täynnä ovat kaluja ja ramua, niin täynnä tunkevia, rähiseviä, kaupittelevia ihmisiä.

"Tämmöiseen Juutalais-kortteeriin Frankfurtin kaupungissa uskalsin kuitenkin pistäytää vuonna 1196. Muualta kaupungista kuului vielä kansan hälinää ja rähinää, mutta Juutalais-kortteerissa oli hiljaa kuin haudassa. Tuskin näkyikään ketään liikkuvan kaduilla, joiden suut vahvoilla rautakahleilla olivat suljetut. Kulkiessaan erästä huoneriviä myöten, seisahtui silmäni kurjannäköisen kivihuoneen eteen, joka vanhuuttansa jo oli aivan kallellaan. Ikkunaluukut olivat tiiviisti kiinni pantuna, niin että tavallisen silmän olis ollut vaikea edes huomata valoa niiden sisältä: mutta mistä raosta ei säteeni suikahda! — Sisällä oli aivan toisellinen näkö kuin ulkona. Jos huone ulkoa oli kurja, niin sisältä oli mitä komein. Lattialla pehmoisia mattoja, ylt'ympäri seinien kalliilla kankaalla verhotut sohvut, laesta riippui kultavitjoissa lamppu, jonka hyvänhajuinen öljy valaisi koko kammarin. Perhe oli ruoalla. Paraalla istuimella istui vanha mies mustassa samettikauhtanassa, kaulassa raskaat kultavitjat; molemmin puolin istuivat lapset pitkässä sarjassa; vereviä nuorukaisia ja kauniita naisia, hekin kaikki koreissa puvuissa. Kultavadeista ja ruukuista syötiin ja juotiin herkullisesti.

"Vanhuksen mustat silmät loistivat; hän lausui ylpeästi: 'Anna noiden Nazarilaisten haukkua ja halveksia meitä; me olemme kuitenkin Jumalan oma kansa, jota hän yli muiden rakastaa, jota hän kaitsee ja ravitsee. Josko isällinen kätensä meitä välin rankaiseekin ja antaa vihollisten kouriin, niin on hän meidät kuitenkin viimein johdettava voitolle ja kukistava viholliset astinlaudaksemme. Jerusalem, oi pyhä kaupunki! Sinä kyllä olet hävitettynä, ett'ei kiveä ole jäänyt kiven päälle ja kansas omi hajallaan vainolaisten maissa. Mutta samatenkuin Jumala salli että Jooseppi myötiin orjaksi Egyptiin, siis että siellä tulis Pharaonin sijaiseksi, niin piti koko kansammekin hävityksen kautta tulla hajoitetuksi ympäri maailman äärten, juuri sen vuoksi että kohoaisi kaikkein muiden herraksi ja hallitsijaksi. — Mitäs noista Nazarilaisista, noista ylpeistä papeista, noista uhkeista ritareista, noista maan matelijoista, heidän talonpojistaan — kaikkihan ne jo nytkin ovat meillä käskyläisinä, meillä orjina! Rahattamme ei ne pääsis liikahtamaan mihinkään. Ja siitä täytyy heidän antaa pantiksi viljavat vainionsa ja viinamäkensä, antaa komeat linnansa, jopa halvat ruumiinsa ja sielunsakin. Kaikki, kaikki on meidän omamme, ja Israeli orjuudessaan, kurjuudessaan polkee maan mahtavien päätä!' Vanhuksen silmät, hänen niin puhuessaan, paloivat tuimalla tulella ja tulta säihkyivät kuulijoidenkin silmät. Ukko jatkoi: "Nyt juuri suoriuvat he menemään Mahomedin uskolaisia vastaan, joiden saastuttavissa käsissä on lupauksen maa. Anna niiden mennä, anna koirain veren vuotaa virtana! Sitten kun orjat työn ovat tehneet, tulee herra hyödyn perimään. — Ja kerran kun ikävöitty Messiaamme joutuu taivaallisin sotajoukkoineen, silloin Israelin kansa heittää päältänsä tämän halvan puvun, jolla se kuninkuuttansa peittelee, — silloin koittaa koston päivä!' — — —

"Vanhuksen viime sanat näkyivät herättäneen koston peikot unestaan. — Kadulta kuului meteliä, tuhansin äänin karjuttiin: 'Kuolemaa Juutalaisille! Kuolemaa Vapahtajan murhaajille! Murhaa kristityn hien imijöille! Murhaa niille, jotka lapsiamme varastavat ja teurastavat pääsiäislampaiksi! Tappakaa, polttakaa! Älkää armahtako lastakaan äitinsä kohdussa!'

"Vaalistunein kasvoin kavahtivat kaikki istuimiltaan; lapset ja vaimot parkumaan, nuoret miehet aseisin; mutta ukko lausui: 'Israelin Jumala kansaansa vielä kerran koettelee; aikamme ei vielä ole tullut; paetkaamme pakanoita!'

"Niin sanoen tempasi hän seinän komerosta lippaan kalleimmin aarteineen ja sitten riennettiin salaportaita alas Mainjoen rantaan, missä heillä oli vene. — Mutta autioksi jääneeseen kammariin tunkeusi väkijoukko, kaikki raastettiin, haaskattiin ja hakattiin. — Ja kun aamupuolella jätin Juutalais-kortteerille jäähyväiset, ei siinä näkynyt muuta kuin tuhkaa ja raunioita ja verta. Se oli niinkuin prohvetta Esaias sanoi: Maanne on kylmillä, kaupunkinne tulella poltettu; muukalaiset syövät peltojanne omain silmäinne edessä ja ne ovat autiona kuin vihollisten hävittämät. Mutta mitä vielä on jäljellä Zion-tyttärestä, on niinkuin maja viinamäessä, kuin vartian majanen pellolla."

Seitsemästoista iltä.

Ma tulen Delawarejoen rannalta, sanoi kuu. Siellä seisoo tuuhean vaahteralehdon suojassa soma talo. Se on tiileistä rakennettu ja seiniä myöten kasvaa murattiköynnöksiä niin tiheään, että niiden peitosta ikkunat vaan pilkistelevät niinkuin silmät naamuksesta. Talon ympärillä on kukkaslavoja ja etempänä kauniit pellot ja niityt pensas-aitoineen. — Kas semmoista on amerikalainen farm. Se on toista kuin

teidän maanne hirsihökkelöt ja seiväs-aidat.

Vähän matkaa asumahuoneista seisoo vanha aitta. Se on pölkyistä kyhätty, ja turtaunut, mustennut muotonsa osoittaa selvästi sen olevan perintöä niiltä ajoilta, kun ensimmäiset uudisasukkaat tänne asettausivat. Sen yliselle on talon väki korjannut vanhaa ramua pois jaloista. Minä sitä rupesin tarkastelemaan, ja mitä virkat, jos sanon että muun seassa keksin vanhan kanteleen, missä kuitenkin vielä näkyi pari katkennutta vaskikieltä. — Kanteleenko! huutanet naurussa suin, kaikkia tuon vanhuksen heikot silmät ovatkin näkevinänsä! kuinka olis Suomen kantele joutunut amerikalaiseen taloon? — Olipa kuitenkin, ja siitä vaan näkyy, että maassa, maailmassa on paljon teihin koskevia asioita, joista ei teidän Suomalaisten filosofia vielä ole saanut vihiä.

Minä, näet, olen tässä samassa paikassa käynyt 200 vuotta takaperin. Silloin oli nykyinen vanha aitta korkeammassa virassa, se oli uudisasukasten asumahuoneena. Siihen aikaan peitti korpi vielä suurimman osan nykyistä viljavaa laaksoa. Yhdessä kohdin oli kuitenkin jo metsä kaadettu. Siinä näkyi sakeassa savussa liikkuvia olentoja. Mustuneena, hiestyneenä he viertelivät suuria, kyteviä pölkyjä maata myöten. Ja kummastuksella katselivat sitä outoa menoa heidän hollantilaiset naapurinsa.

Talon vanhaa ukkoa näissä töissä et olisi nähnyt; hän niihin ei enää kyennyt. Päivät pitkät istuskeli vanhus ruuhessaan järven tyynöisellä lahdella; hän oli onkivinansa, mutta saalista ei sattunut paljon. Ukko kökötti syvissä mietteissänsä eikä huomannutkaan, kuinka kalat nykielivät syöttiä. Mietteensä oli kaukana, aivan toisella puolella avaraa valtamerta, noissa Savon synkissä saloissa, missä hän oli syntynyt ja toivonut saavansa levätä viimeistä lepoa. Koska Kristiina kuningattaren kehoituksesta hänen lapsensa muuttivat, oli hänkin heitä seurannut tähän onnen luvattuun maahan, mutta vanhaa honkaa ei käy siirtäminen niinkuin nuorta vesaa; monta sydänjuurta katkeaa, ja se uudessa paikassa kituu kitumistaan kunne kuivuu.

Pyhä-iltana tässä talossa oli iloista melua. Likeisistä ruotsalaisista ja hollantilaisista taloista kävi usein nuorisoa vanhan "Finnin" farmilla, missä aina oli vieraan varaa. Talon sinisilmät eivät suotta olleet Suomen sukuperää; ne olivat suloudellaan kokonaan lumonneet nuorten miesten sydämet. — Siinä soitettiin, siinä tanssittiin, siinä riemasteltiin kaikella tavalla. Mutta ukkoa ei nähty yhteisissä iloissa sen enempää kuin töissäkään. Hänestä oli kaikki outoa siinä menossa: vieras mieli, vieras kieli. Hän vaan istui yksinänsä saunakodassa ja lauleli itseksensä noita kansansa ikirunoja, joita oli kuullut kotimaassa:

Piimäsuuna pikkaraisna,
Maitopartana pahaisna.

Kolmas vuosisata jo vieree vanhuksen haudan ylitse; hänen lapsensa muukalaisten joukossa unhoittivat kotikielensä; lasten lapset sitä tuskin olivat tunteneetkaan. He muuttuivat Ruotsalaisiksi, sitten Hollantilaisiksi, viimein Englantilaisiksi, ja nykyinen polvi ei muistakaan enää mistä alkuperästä ovat lähteneet. Mutta ukon kannel säilyy vielä unhoitettuna, tuntematonna muun ramun seassa vanhan aitan pölyisessä nurkassa.

Kahdeksastoista iltana.

Kuu yhtenä iltana oli syvissä mieliliikutuksissa; minä luulen kyynel kiilteli sen silmässä; se lausui:

Nuorien rakkautta ovat teidän runoniekkojenne laulut täynnä; sitä ylistellään, sitä ihaellaan, sitä kuvataan kaikkein ihanimmilla vertauksilla. Silloin muka veri suonissa kuohuu väkevästi kuin keväinen puro, silloin sydän on lauluja ja kukkia täynnä niinkuin keväinen lehto. — Mutta vanhojen rakkaudesta eivät ne tiedä laulaa sanaakaan, taikka jos sen tekevät, niin se on pilkkaamalla. Minä usein olen arvellut mikä siihen lienee syynä. Nyt sen luulen käsittäneeni; runoilijat ottavat vertaus-kuvansa luonnosta, he pukevat ajatuksensa ja tunteensa mitä suloisimpaan maalliseen muotoon. Mutta vanhan avioparin rakkaus ei ole enää "tästä maailmasta", siinä jo on alku sitä perin puhdasta, hiljaista lempeä, jolla autuaat taivaassa toisiansa kohtelevat. Ja sentähden ei sille runonieikka löydäkään sopivaa vertauskuvaa luonnosta. Vanhuuden lumiset hiukset ja lakastuneet posket kuuluvat syksyyn, mutta hiljainen ja kuitenkin väkevä lemme liekki niiden rinnassa, sitä ei luonto taidakaan kuvata.

Kuule nyt mitä juttelen: Pappilassa oli ollut suuri melu ja hälinä. Oli vietetty vanhan kirkkoherran ja hänen rouvansa kultahäitä. Lapset ja lasten lapset olivat tietysti tässä juhlassa kaikki olleet koolla, ja niitä oli, tiedät, jommoinkin joukko; sen lisäksi oli likeltä ja kaukaa ystäviä tullut vanhan oivan kirkkoherran kunniaksi, ja piha oli ollut täpötäynnä seurakuntalaisia, jotka rakkaalle sielunpaimenelle tahtoivat onnea toivottaa. Nyt, puoli-yön aikana oli hälinä hälvennyt ja vieraat eronneet, varoen ett'ei kovin pitkällä valvottamisella väsyttäisi vanhaa pariskuntaa. Nyt istuivat vanhukset kammarissaan kahden kesken, ja silmistä loisti hiljainen autuus.

"Viisikymmentä vuotta!" lausui hiljaisella äänellä kirkkoherra, "viisikymmentä vuotta! Pitkältä se aika näyttää matkaan lähtiessä, mutta perille päässeestä on se niinkuin yksi hetki. Viisikymmentä vuotta on nyt kulunut siitä päivästä, jona Herralta rukoilimme siunausta liittoomme, — ja siunaustansa Hän on runsaasti vuodattanut päällemme. — Välin suoden pilveä, välin päivänpaistetta, on Hän meitä armon kädellä taluttanut näille päivin asti. — Muistatkos vielä, armas toveri, kuinka vaivoja ja puutetta pelkäämättä, tulit köyhän kappalaisen matalahan majahan?" — "Eipäs siinä matalassa majassa tuntunutkaan puutetta", vastas rouva, miehensä kättä puristellen, "kun lempeillä sanankuulijoilla kirkolle tullessaan aina oli tuomisia rakkaalle sielunpaimenelleen". — "Ja muistatkos kuinka sitten Jumala liittoamme siunasi ja millä ilolla otimme esikoisemme vastaan?" — "Ja sitten kuinka noiden armaitten pienten leipähiirten karttuissa leipä toisinaan kuitenkin kovin hupeni korista, ja kuin monta yötä valvoimme neuvoa pitäen, kuinka ne kaikki saisi koulutetuksi ja kasvatetuksi". — "Mutta kuinka", kerkesi kirkkoherra kesken puheen, "hädän juuri pahimmallaan ollessa, kappelimme lohkaistiin eripitäjäksi ja minä pääsin sen ensimmäiseksi kirkkoherraksi". — "Ja siitä seurakunnasta et sitten ole tahtonut luopua, vaikka sinua on tahdottu paljon runsaammille leipäpaloille". — "Olihan minulla tässäkin tarpeeksi, ja olisko lisätty palkka voinut minulle palkita sen rakkauden, jolla vanhuudesta tutut seurakuntalaiset minua ovat kohdelleet? — Niin, niin. Runsas on Herran armo ollut meille ja elämämme on ollut rauhallinen ja suloinen kuin sunnuntai-aamu. Mutta niinkuin lapsi pehmoisestakin kätkyestä pyrkii hellän äitinsä helmaan, niin sielumme jo tästä halavoipi Luojansa luoksi, ikävöitsee Isän kotihin". —

Vanhukset sitten laskivat levolle ja minä läksin edelleni. — Seuraavana iltana kuljin taas pappilan sivuitse. — Ikkunat olivat valkeilla hursteilla peitetyt. Ma tirkistin sisään. Vuoteella makasi vanha pariskunta liikkumaton, kalpeissa kasvoissaan Jumalassa nukkuneen rauhallinen näkö. Oi autuas elämä, autuas kuolo!

Yhdeksästoista iltana.

Eilen oli Dresden'in teateri ollut täpötäynnään, kaikki istumasijat olivat edeltäkäsinkin olleet tilatut ja kenen ei semmoista ollut onnistunut saada, oli edes pyrkinyt seinävieressä seisomaan. Sillä mainio Pohjan satakielinen, Jenny Lind, oli taas kerran luvannut laulaa. Kun hän sitten oli tullut laulamaan, olivat kaikki pidättäneet henkeänsäkin, ett'ei haihtuisi pienintäkään säveltä, ja laulun perästä oli käsiä niin taputeltu ja bravoa huudettu, että seinät tärisivät.

Jennyn huulilta sinä iltana ei kuitenkaan kuulunutkaan noita kouluissa opittuja rallatuksia ja monimutkaisia liverryksiä, jotka muulloin aina teateri-yleisöä ihastuttavat. Hänen laulunsa oli ollut yksinkertainen kehtolaulu, jommoisia joka talonpojankin vaimo osaa laulaa lapselleen. Vaan kuitenkin ei ollut Jennyn laululla koskaan ennen ollut sitä lumousvoimaa. Kaikki nuot koreat ryökynät ja pöyhkeät rouvat, nuot pönäkät upseerit ja läpiviisaat oppineet tunsivat sydämessään niin ihmeellisen tunteen, jota eivät ymmärtäneetkään mitä se oli. Ryökynät unhoittivat ihanat poskensa, rouvat naapuriensa vaatteet, upseerit lornjettinsa ja oppineet suuren viisautensa. Kaikista tuntui sinä hetkenä ikään kuin eivät olisikaan sitä perin sivistynyttä, sitä "fiiniä", korkeasukuista herrasväkeä, mitä olivat, vaan ainoastaan ihmisiä eikä mitään muuta, semmoisia säädyttömiä, arvottomia ihmis-sieluja, kuin äidin polvilla olivat olleet. Tarkemmin tutkien olisi kenties havainnut että monelta oli kokonaan unhoittunut olevansa luonnon herrakin, olevansa kaikki punnitsevalla ja tutkivalla järjellä varustettu ihminen, vaan että sydämessä tuntui ikään kuin olisi vaan ollut pikku lintunen lehdossa, joka ei osaa muuta kuin nöyrästi nauttia Luojansa lahjoja ja niistä kiitosvirsiä viserrellä.

Laulu loppui, esirippu lankes, kuulijat vähitellen tulivat jälleen koreiksi ryökynöiksi, pöyhkeiksi rouviksi, pönäköiksi upseereiksi ja läpiviisaiksi oppineiksi. He läksivät kotiin, ihmetellen mielessään, mikä siinä laulussa niin oli voinut heidät lumota.

Mutta minä sen tiesin. Usein olin ennenkin kuullut tätä samaa laulua Jenny Lind'in huulilta. Minä olin nähnyt hänen liekuttavan lastansa, ma olin nähnyt kuinka pikku poika suurin silmin katseli äitiänsä ja sille ojenteli käsiänsä: ma olin nähnyt ilon loistavan äidin silmistä ja äidin rinnan kohoelevan puhtaimmasta tunteesta. — Eilen teaterissa hän oli muistanut pientä poikaansa, sille oli hän laulanut, sille ruikutellut, ja se ihmeellinen lumousvoima, minkä kuulijat olivat tunteneet, vaan jota eivät ymmärtäneet, — oli ollut äidin rakkaus, kaikesta maallisesta rakkaudesta ylin ja pyhin.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK KUUN TARINOITA ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns

a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase

“Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE

LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any

particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.